

Т. Недашківська,

кандидат філологічних наук, доцент,

докторант кафедри інформаційної політики НАДУ

Етичні компетенції державних службовців у дослідженні методом вільного асоціативного експерименту (репутація, обов'язок, спілкування)

У процесі формування громадянського суспільства особливого значення набуває постать державного службовця, який є основним суб'єктом реалізації демократичних ідей, розв'язання багатьох організаційних, правових та економічних проблем. Логіка дії механізму їх реалізації значною мірою обумовлена специфікою духовно-морального змісту свідомості громадян, культурою взаємостосунків між суспільством, державою та особистістю. Саме це багато в чому визначає сутність, конкретні напрямлення, форми втілення і зрештою ефективність соціальних реформ [1, с.5].

Дієва державна служба повинна триматися на міцному духовно-моральному фундаменті, адже атмосфера в органах влади, недостатній рівень культури та моралі чиновника можуть дискредитувати найкращі наміри. Тому етичні компетенції державного службовця набувають особливого значення в системі його професійної компетентності.

Професійна компетентність – це необхідна система професійних компетенцій: управлінських, економічних, політологічних, етичних, соціально-психологічних знань та вмінь державного службовця, включаючи його здібність творчо мислити, готовність йти на ризик та брати на себе відповідальність, вміння передбачати результати своєї діяльності й критично оцінювати її наслідки, грамотне володіння інноваційними управлінськими технологіями в умовах ринкових відносин, готовність до самоосвіти, людинознавську освіченість, які працівник може застосовувати в різних ситуаціях та адаптувати до змінюваних умов роботи.

Етичні компетенції мають розглядатися як складова духовної компетентності фахівця. Духовна компетентність – розуміння спеціалістом смислу життя, цілей життя, ієрархії ідеалів, їх відношень до професійної діяльності в умовах певного виду праці [2].

Необхідність володіння державним службовцем етичними компетенціями передбачена Законом України «Про державну службу». Основні принципи державної служби (ст. 3), право на державну службу (ст. 4), етика поведінки державного службовця (ст. 5) базуються на основі категорій духовності – служіння народу України, демократизму, справедливості, гуманізму, чесності, відданості справі, сумлінності, шанобливості тощо [3].

У системі моральних норм суспільства поруч з історично обумовленими нормами та принципами моральності завжди наявні позаісторичні, загальнолюдські, завжди актуальні для співіснування в соціумі. Прості норми моральності – допомагати у скрутну хвилину, бути чесним, не злодіяти, дотримуватися обіцянок тощо – певною мірою є складовими змісту більш складних категорій – патріотизм, демократизм, громадянськість, справедливість, авторитет, відповідальність та ін. Очевидно, що особливості сприйняття та розуміння моральних норм зумовлюють спілкування, визначають результативність роботи державного службовця з надання послуг споживачам. Репутація державної служби залежить від того, наскільки якісно фахівці виконують професійні обов'язки, як виявляють себе у спілкуванні з громадянами. Тому концепти *репутація*, *обов'язок* та *спілкування* було включено у програму проведення вільного асоціативного експерименту.

Денотативний (понятійний) компонент асоціативного значення концепту *репутація* представлений кількома значеннєвими сферами. Найчастотніші реакції пов'язані з семантичним полем "етика". У свідомості інформантів репутація асоціюється з моральними категоріями 'честь' (частотність 19), 'авторитет' (15), 'імідж' (14), 'повага' (14), 'чесність' (8), 'порядність' (7), 'обов'язок' (5), які утворюють ядро асоціативного значення. Показово, що висока частотність у реакції 'імідж'. Очевидно, поступово формується потреба у створенні позитивного образу державного службовця. Це підтверджується характером ядерних реакцій сфери "якісні риси поняття": 'бездоганна' (14), 'незаплямована' (13), 'добра' (13), 'чиста' (10). Серед негативних ознак лише одна за частотністю наближається до ядра – 'підмочена' (7). Сфера "особа та думка про неї" не містить високочастотних реакцій, але вони так близькі за значенням, що можуть розглядатися як ядерні за сукупністю: 'ім'я' (5), 'державного службовця' (4), 'лице' (2), 'що про тебе думають' (2), 'характеристика' (2), 'серед колег', 'якої думки', 'люди', 'стосунки' (по 1) та ін. Конотативний (оціночний)

компонент не представлений частотними реакціями, тому не є ядерним, оскільки завуальована, причому переважно позитивна оцінка міститься в ядрі.

Концепт *обов'язок* усвідомлюється як професійна потреба. Ядерним є денотативний компонент значення. Активно представлена сфера "праця": 'робота' (23), 'виконання' (23),— яка тісно пов'язана з семантичним полем "етика": 'відповідальність' (27), 'необхідність' (18), 'потреба' (10). Важливо, що виразно, хоча й з нижчою частотністю реакцій, сформована сфера "держава": 'держава' (7), 'право' (8), 'закон' (3) та ін. Але сфера "особа" мало актуальна для опитуваних, нараховує лише сім реакцій, з яких вирізняються : 'мій' (7), 'кожного' (3), 'службовця' (3), хоча важливість цієї реалії незаперечна: 'необхідність' (18), 'треба' (10). Це свідчить про те, що асоціативне значення поняття має абстрактний характер, чітко не фокусується на суб'єкті. Серед конотативних реакцій ядерних немає.

В асоціативному значенні концепту *спілкування* ядро денотативного фрагмента практично не відрізняється від понятійного змісту лексичного значення слова. Для інформантів це 'розмова' (65), 'обмін інформацією' (11) з 'друзями' (16) з допомогою 'мови' (19), тобто майже у класичному розумінні комунікації як "процесу обміну інформацією" між "адресатом та адресантом" з використанням "коду". Хоча периферія асоціативного значення представлена реакціями 'інтереси людей' (6), 'ділове' (4), 'колектив' (3), 'по роботі', 'суспільство', 'з громадою', 'з народом', 'наради' (по 1), доводиться констатувати, що опитувані не сприймають спілкування як атрибут професії й важливу компетенцію.

Таким чином, аналіз асоціативного значення концептів *репутація*, *обов'язок*, *спілкування* у професійній свідомості фахівців свідчить, що такі етичні компетенції державних службовців потребують удосконалення, а для частини працівників формування, оскільки у понад 13% опитуваних відсутні вербальні реакції, а значить, немає чіткого усвідомлення цих професійних етичних понять.

Список використаних джерел

1. Гражданская служба: нравственные основы, профессиональная этика: Учеб. пособие / Под общ. Ред. В.М. Соколова и А.И. Турчинова. – М.: Изд-во РАГС; Статут, 2006. – 333 с.

2. Трифонов Е.В. Психофизиология человека: Толковый русско-английский словарь. – <http://tryphonov.narod.ru>
3. Закон України “Про державну службу” // <http://www.kmu.gov.ua/>